

УДК 37.014.242:004.9

РАШИДОВА Світлана⁴¹

ORCID: [0000-0002-2573-4276](https://orcid.org/0000-0002-2573-4276)

E-mail: svetlana101068@gmail.com

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського
Національна академія педагогічних наук України
м. Київ, Україна

ОСНОВНІ ІДЕЇ І ПРИНЦИПИ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ОСВІТИ

Досліджено концептуальні засади розбудови єдиного інформаційного простору відкритої освіти, а саме: обґрунтовано необхідність розбудови єдиного інформаційного простору відкритої освіти як стратегічної відповіді на сучасні виклики; визначено та систематизовано основні ідеї і базові принципи відкритої освіти; виокремлено ключові напрями наукових досліджень з питань розвитку відкритої освіти: педагогічний, технологічний, соціальний, правовий, психологічний.

Ключові слова: відкрита освіта; ідеї відкритої освіти; принципи відкритої освіти; єдиний інформаційний простір; концептуальні засади.

Core Ideas and Principles of Open Education As Conceptual Foundations for the Development of a Unified Educational Information Space. The conceptual foundations for the development of a unified information space of open education are investigated. Specifically, the necessity of building a unified information space of open education as a strategic response to modern challenges is substantiated; the core ideas and basic principles of open education are defined and systematized; and key areas of scientific research regarding the development of open education are identified, namely: pedagogical, technological, social, legal, and psychological.

Keywords: Open Education; Ideas of Open Education; Principles of Open Education; Unified Information Space; Conceptual Foundations.

Вступ. Потреба у розбудові єдиного інформаційного простору відкритої освіти диктується глобальними змінами та складними реаліями українського сьогодення, коли дистанційне навчання стало критичною необхідністю. Все це вимагає надійних інструментів для віддаленого навчання. Стрімка поява нових освітніх ресурсів створює запит на їхнє наукове вивчення. У цьому контексті ключову роль відіграє інформаційно-аналітичний супровід науки і освіти, функції якого опрацьовувати та структурувати великі об'єми даних; забезпечувати ресурсно-методичну підтримку, прогнозувати розвиток освітніх систем, створювати базу для ефективного освітнього менеджменту [1].

«Відповіддю на виклики глобалізаційних і цифрових трансформацій науково-освітнього простору має стати вагомий науковий інформаційно-аналітичний доробок

⁴¹ © РАШИДОВА Світлана (RASHYDOVA Svitlana)

узагальненого й систематизованого знання щодо випереджувального розвитку відкритої освіти і науки. У цьому ключі на засадах трансдисциплінарності інформаційно-аналітична підтримка розбудови єдиного простору української відкритої освіти і науки у цифровому вимірі є практично значущим процесом, що впливатиме на розвиток конкретних галузей, а саме: науки (забезпечується підвищення якості дослідницької праці, економія часу на пошук необхідних джерел та інформаційних даних дослідниками, уможлиблюється своєчасне отримання корисних даних тощо); суспільства (використання наукового надбання у системі громадянської освіти шляхом отримання вираженого й корисного знання в оперативному відкритому доступі); економіки (забезпечення необхідною інформаційно-аналітичною підтримкою реалізації державної політики з впровадження концепцій, стратегій, програм тощо, що впливатимуть на економічний розвиток освітньої галузі країни)» [2, с. 62-63].

Методи і підходи дослідження. На основі концептуального підходу і за допомогою методів вивчення й аналізу наукових джерел виявлено і узагальнено (методом узагальнення) базові ідеї і принципи відкритої освіти, що сприяють розбудові єдиного інформаційного простору відкритої освіти, а також виділено і узагальнено основні напрями, які є або можуть бути предметом зацікавлення науковців та освітян.

Основні результати. До таких ідей і принципів можемо віднести:

По-перше – усунення будь-яких бар'єрів: територіальних, соціальних, фінансових, інформаційних, фізичних, ментальних тощо. Ця ідея спирається на *принципи*: безпосередньо *безбар'єрності*; *доступності* (для всіх); *інклюзивності* (рівні можливості, повага й увага до відмінностей, безпечний простір); *гнучкості* (можливість обирати темп, час, зміст навчання, власну освітню траєкторію); *неперервності* (до прикладу, в умовах криз). *Ідея і принцип безбар'єрності* відкритої освіти реалізується завдяки формуванню єдиного інформаційного (науково-освітнього) простору. Дослідники розглядають відкриту освіту як частину глобальної екосистеми «Відкритої науки» (Open Science), що спирається на *принцип інтеграції* (поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти) і створює умови для глобальної мережевої взаємодії, співпраці через освітні та наукові цифрові платформи (між навчальними закладами, університетами, науковими установами).

По-друге – ідея пріоритету самоосвіти та автономії, яка вимагає від здобувача освіти самодисципліни і самоорганізації, готовності до постійного самовдосконалення. Той, хто навчається, виступає активним суб'єктом, який самостійно спрямовує свій рух до здобуття знань і компетентностей через обрання і конструювання власної освітньої траєкторії.

По-третє – ідея можливості навчання впродовж життя, яка базується на *ідеї та принципі безперервності навчання* навіть під час війни чи пандемій за рахунок

стійкості (*resilience*) освітніх систем в умовах криз. Крім того, *відкрита освіта* вимагає від суб'єктів освіти високого рівня цифрової компетентності, яка виступає обов'язковою вимогою професіоналізму викладача і необхідною умовою для набуття знань здобувачами освіти. Серед *основних концептуальних напрямів*, що торкаються проблем розвитку відкритої освіти та розбудови єдиного інформаційного простору відкритої освіти, можна виділити такі: педагогічний (акцентує на трансформації ролі вчителя від транслятора знань до фасилітатора; розглядає питання організації, управління процесом освіти, спрямовує освітню траєкторію суб'єктів навчання тощо); технологічний (спрямований на впровадження штучного інтелекту, хмарних сервісів та новітніх ІТ-інструментів тощо); соціальний (реалізація концепцій навчання впродовж життя, інклюзивності тощо); правовий (закладає основи нормативно-правової бази відкритої освіти в цілому; питанням, що стосуються регулювання авторських прав, ліцензування освітньої діяльності, навчальних програм тощо); психологічний (спрямований на актуалізацію освітніх потреб, психологічних проблем особистості та взаємодії учасників відкритого інформаційного простору освіти, підтримку ментального здоров'я суб'єктів відкритої освіти тощо).

Висновок. Таким чином, розбудова єдиного інформаційного простору відкритої освіти є комплексним процесом, що поєднує технологічні інновації з глибокою гуманістичною перебудовою навчання. Вона базується на принципах безбар'єрності, суб'єктності, доступності, інклюзивності, гнучкості, неперервності та цифровій грамотності, забезпечуючи стійкість національної системи освіти перед обличчям сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Рашидова С. С. Актуалізація відкритої освіти та її інформаційно-аналітичного супроводу як наукової проблеми. *Адаптивні процеси в освіті : зб. матеріалів (тез доп.) 5-го міжнар. наук. форуму* / за заг. ред. Г. В. Єльнікової. Київ, 2026. С. 235–237. <https://lib.iitta.gov.ua/748852>.
2. Ростока М. Л., Бондаренко Т. С., Кеберляйн-Керлер Ю. Актуалізація науково-аналітичного супроводу відкритої освіти і науки. *Мережа шкільного новаторства України: розвиток професійної компетентності керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у контексті реалізації неперервної освіти* : монографія / за наук. ред. Н. І. Білик. Полтава; Київ, 2025. С. 56–66. <https://doi.org/10.33272/conf.PANO.2025.27.11>.

References:

1. Rashydova, S. S. (2026). Aktualizatsiia vidkrytoi osvity ta yii informatsiino-analitychnoho suprovodu yak naukovoï problemy. *Adaptyvni protsesy v osviti : zb. materialiv (tez dop.) 5-ho mizhnar. nauk. forumu* / za zah. red. H. V. Yelnykovoi. Kyiv. S. 235–237. <https://lib.iitta.gov.ua/748852>.
2. Rostoka, M. L., Bondarenko, T. S., & Keberliain-Kerler, Yu. (2025). Aktualizatsiia naukovo-analitychnoho suprovodu vidkrytoi osvity i nauky. *Merezha shkil novatorstva Ukrainy: rozvytok profesiinoï kompetentnosti kerivnykh, naukovo-pedahohichnykh i pedahohichnykh pratsivnykiv u konteksti realizatsii neperervnoi osvity* : monohrafiia / za nauk. red. N. I. Bilyk. S. 56–66. <https://doi.org/10.33272/conf.PANO.2025.27.11>.